

MA

IRODALMI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Visegrádi-u. 15.

Szerkeszti:
KASSÁK LAJOS

Előfizetési ár Magyarországon:
Egy évre 10 korona, fél évre 5 K.

TARTALOM: Kassák Lajos: Oroszok. 1917. vers). / Ujvári Erzsi: Próza. 7. / Mácza János: Uj dráma, uj szinpad. / Barta Sándor: Három vers. / Kernstok Károly: Üvegfestmény. / Pablo Picasso: Festmény. / Révai József: Készülő könyv elé. / Máttis Teutsch János: Eredeti linoleummetszet. / György Máttyás: Baudelaire és Verhaeren fordításokról, Le Plus Grand Mode. / A „MA” köréből. / Beküldött könyvek. / Korrektura.

OROSZOK. 1917.

A Sátán tengeréből, bizony, kiestek régen
s a búza fiatal szőkeségével most kallódó matéria
(csupa fül, fül, meg szem, meg fül, fül
s némi velőcske a koponya dudoros hajlatában)
a zig-zug mezőkön, ahol kendőzött dromedárok
delelnek a cserjésben és rengeteg madarak
csipkézik a levegő kék ábrázatát és vinnyognak,
hogy fölrepedezik a föld kiszikkadt húsa,
komondorok szurdokos jámborságával
(hej, aki porcellánból gyúrtad a komondorok fogait)
kékben, zöldben és skarláttal öntözött fehérben
emberkék a lesurolt ég alatt (aki vonaglik,
ha csöndes aklukból még néha fölszalad a tűz)
éhes füleikkel rátapogatnak a világra,
mintha árvák lennének rettenetesen, a szemeiket
horgosan eldobálják és mégis, minden szín megfullad
az egyetlen pirosban és mégis, bögve minden
a semmibe szalad, csak ők, ők! cölöpözik rá
megtorpant lábaikat az anyagra és várják —
valami rigolyás senki föltornássza magát Krisztusig.

Kassák Lajos

II

11

ÁRA: 80 FILLÉR

17. IX. 15

PRÓZA : 7

Egy este valami görcsökbe feszítette. S valaki százfelé akarta szaggatni a testét.

Fájdalmát az ajkába harapta.

Fölnevetett.

Szája soha nem hallott altatóra nyílt. S az eszében muzsikálni kezdtek a Neki szánt szavak.

Karja keménysége lesz az Ő puha ággya. Szeme tüze is csak az Ő bogarában fog égni.

Jaj.

Valahonnan a kemence mélyéből kilesett egy öreg.

Miatyánk!

Aztán, éles hangja a csönddel verekedett.

Mari! Hé!

A faluban mintha egyszerre hallották volna meg a kiáltást.

Az asszonyok ijedten összefutottak.

A kamrák sarkigtárása. Edénycsörömpölés. A tenyerük tűzétől gyantát izzad a kút lenyúló karja.

A gyolcs meg a csipke, csak néha dobálták a nap felé, most azok is előkerültek.

És a bába, a szagasköténygel.

A nyakába dobott hajsigák egyenesre fáradtak.

Apró lábai ijedten a pihenést keresték.

Az asztalról hozzá erősködik a rum.

Kezét csókra nyújtotta.

Anyám!

Éles szeme a beteg felé hasította a levegőt.

Szentelt vizet!

Csőpögő ujjakkal keresztet rajzolt a hasára.

Miért?

Mert egy asszonynak kutyafejü gyereket küldött az Isten.

Egy másikat megcsapott a lidérc s az öt újja még most is lángol az arcán.

Jaj!

Valaki a bölcső fölött a jószagú birsalmát olajjá morzsolja.

És valaki a teste tűzét kínálja vánkost melegengetni.

Vizet!

Igy még soh' se fájt, és örülni is már csak annak tudott, hogy fiú lesz.

Hány óra?

Reggel majd friss inakkal várják a lovak.

És ki töri majd igába őket?

Ki tart zsajtárt a habos tej alá?

A tyúkok majd a szomszédba hullajtják a drága tojást.

Istenem!

A búza is kifejtődik, mert nincs ki marokra szedje.

Anyám!

Az asztalról fejébe szurkálnak a hegyes ollók, a kések.

De a nagy fájdalomtól már sirni sem lehet.

A czudar!

Valaki a tüdejét fujtatónak használja a tűzhöz. A másíknak meg a melle keménysége fölött szakadozik az ing, mikor a vödört a vízbe meri.

Éles sikítás.

Karja, mint a nyárfaág, nincs pihenése.

Ja- a- ájj!

Lábai fájón messzire kíváncoznak.

Testét, mintha hengeres gépek szaggatnák.

Pista!!

Szeme a holtak sirján pislogó mécs.

Krisztusom!

Ismeretlen falu. Égő házak és ő nyitott sebbel a szélnek állítva.

Meghalok!!

Végső feszítés.

Belülről kínzás.

S az ágy fehér alján most kivirágzik egy fej.

Jajj...

Úgy érzi, hogy az égből két könnycsepp
gurul le és gurul, gurul...

A gyerek elsírta magát

Egy öreg arcán vörösre feszült a bőr, mikor
a szája az örökre pattant.

Fiú!!

Asszonyok: a magtalanság siró kalászhai, föl-
kapták.

És feszülő karokkal magasra emelik a tenye-
rük drága gyöngyét.

Fiú!

S az arcukon keverődik a sárga meg a
vörös.

A beteg szája nehezen mozdult.

Ide!

Féltette.

Hozzám!

Hangja visszapattant a fülükre, s a lehel-
letük szinte melegíti a gyöngye testet.

Csak nézték.

Nézték.

Egy percre magukénak érezték a másik
örömét.

Jaj! Adjátok!

Valaki a beteg mellé pólyázta a gyereket.
És a rózsaszín fej most beleveszett a teste
hajlásába.

Enyém!

Az asszonyok jajgató karja még utána lendült.
Aztán messzire elhúzódtak az ágytól.

Az övé!

Övé!

S a szemük égő golyója darabokra törve a
padló homokjára hullott.

Valahol a pince hajlásán pedig csapra ver-
ték a tavalyi termést.

S valaki az ajtó előtt flótázni kezdett.

Ujvári Erzsébet

ÚJ DRÁMA, ÚJ SZINPAD

A SZINPAD MEGUJHODÁSÁT VÁRÓ KEVESEKNEK:

Sok kétség, sok keresés után igenis hiszem: le-
het beszélni is róla. Lehet: mindenesetre; és kell sok-
kal inkább, mint a már befejezetten rossz, áporodott-
ságban stagnáló jelenről. Itt, sok multon rágódás, je-
lenbe keveredés után, itt elejtem mindazt, ami van; a
jelent multba felejtő szememmel már csak azt látom,
ami lehet! Amiről tudom: lehet! s amit akarok: így
legyen!

Ezért hiszem: lehet beszélni is róla.

Nem elméleten rágódás: programm lesz amit
mondok.

Programm: inkább magamnak. És ha mások
akarják: nekik is.

A kőbe dermedt szinpadot, s mindazt, ami benne
élethez vár, mozgássá gyűjtő

dráma

ez a legfontosabb.

Az első, amelynek meg kell változnia, a teljességé-
ben értékelt szó lényegévé kell sűrűsödnie, hogy vele
és benne, egyenértékűvé, művészeté nőjenek a játéka-
ba hajszolt pózolgatások.

Aminek hiszem: kemény, egységbe kovácsolt,
prespektívás robbanásokra kész, tudatosan verekedő
masszája az egybegyűrt életeknek.

— Amint a pillanaffelvételek filmsorozata elta-
golja a rohanás egy lendületbe olvadt mozgás-össze-
tevéit,

amint (matematikával, vagy fantáziával) eltagol-
hatjuk egyetlen másodperc történést a történésmotívum-
ok egymásutánjává (mintegy mikroszkópon nézve a
dolgokat, időben és térben megsokszorozzuk az ösz-
szes tényezőket, hogy időben és térben elgondolha-
tóvá tegyük)

— úgy ragadja meg az író az élet egy drámai
lehetőségét.

Tehát: széttagol, drámai témává történetesít egy
érzést, tudatot.

A széttagolás nem az alkatrészek elválasztását:
csak a dolgok érzékelhetővé naggyítását jelenti.
(Ezért nem epikus a történet.)

A hozzátévesztésünkkel átfűtött drámai nyers-
anyag most már formáló ujjainkhoz simul, s a tago-
lásban elvégezhetjük a széttagolás megfordítottját —
az egyszerűsítést, és a sűrűsítést:

az adott drámai megérzésbe belekoncentrálunk
minden más (véletlenül, vagy asszociációk útján adódó)
érzést, tudatot.

Kiegyenlítjük az aránytalanságokat, megkeressük
minden érzéskomplexumban az alapérzést, a primitív
indítókat, és ezeknek a belső szuggesztív erejét úgy
sugározzuk szét a drámára, hogy ez a sugárzás a
drámából, mintegy szűrőlencsén keresztül áradva, egy-
ségbe hangolt drámai hatást kényszerítsen ki a nézőből.

Világos: itt minden; emberi érzéskomplexumok,
akarástömbök, sorsok, s az ezekből formálódó törté-
nések (drámai cselekmény) — mindez másodrendű
valami. Vasmarokkal összefogott alárendeltje a drámai
megérzésnek —

— átvitelben: a drámai hatásnak.

Ez: a dráma, a megcsinálás előtt.

A megcsinálásban (technikájában): az egyetlen elv, s az egyetlen cél valóraváltása.

A cél pedig: (szavakon, színeken, sőt mondatokon, gondolatokon és tendenciákon túl) egy hatás; a drámai hatás egysége. Tehát: *plastika*, mely *expresszionisztikus* uton jut kifejezésre.

A kifejezési formák változását a dráma egyéni hatásának milyenje adja és követeli meg.

A hatás belső lökítésének ritmusára kovácsolja meg a drámaköltő hatalmas tömbjét, melynek minden egyes atomját az ő lírája forrasztotta egybe.

A jó dráma úgy mutatja meg ezt a tömböt, hogy annak meglátása csak egyetlen egy hatást váltson ki a nézőből.

A részleteket nem emeli ki egymás rovására, a színeket nem úgy rakja fel, hogy azok szép színfoltokat mutassanak,

hanem: minden egyes részlet csak részlet; kockája az egésznek: minden szín csak járuléka annak a színegységnek, mely az egészet előnti és jellemzi.

A jó dráma nem ismer hangulatokat; nem ismer tehát impresszionisztikus hatásokat.

Nem tűr meg semmit azokból a rekvizitumokból, amik a mai színpadokat uralják.

Nem tűrheti:

a részletekre bontott képhatásokat, sem klasszikus, sem naturalisztikus, sem impresszionisztikus értelembe;

az egységet tagoló világítási effektusokat;

a szó, a hang, a mondat tuhhajszolását;

a mozdulat (gesztus, tánc, arcjáték) kipécezett hatásahajszolását.

Csak egyszerűséget tűr! És mindig a maga stílusában.

Legyen a

színpad

dobogó, melyről élet ágál a néző felé. Roppant átfogóju sűrítő lencse legyen, mely minden távolságok minden fényét elbirja, átszűri, és szétsugározza.

Tér legyen, mozgáslehetőségeket kínál.

Ne akarjon „hű tükör” lenni, magakellő rivalda: ne ábrázoljon: jelezzen! Érzékeltessen! Szobás, kullisszás zártságát dobja szét: perspektívát nyisson! Éreztesse: van még mögötte is élet, amint hogy a dráma se zárul a történet kalitkájává.

Tehát elsősorban: el a festett hazugságokkal.

Egymásba futó és egymásból a végtelenbe eredő, látható határ nélküli sikokat adjunk a színpadnak; színeket a sikoknak, miktől megelevenedik, monumentálissá válik, massa lesz sikokra tagoltságában is.

El a kacérkodó világítási effektusokkal!

Nem holdfény, gyertyaimitáció: a drámai hatásnak megfelelő egyszerű világosság kell; a drámához hangolt arányban, minőségben. A színezést a megvilágított sikok adják.

Ehelyezésében úgy domborodjék a néző szeme fölé, hogy az, mint egy magasratartott jelképet nézhesse, maga fölött, és mégis közel tudhassa, és soha

se — emeletekről lebamulón — összenyomott tértelességben, komikus ágálásban, maga alatt.

Alkalmazkodjék minden esetben a drámához, de alkalmazkodásában is legyen önálló szerv, melynek felsőbbrendű társa a dráma és a

színész

A színész, aki ember. Teljes ember elsősorban; tudatos, keményakaratú, hajlékony, erős, és igaz! mert csak így lehet több is: művész.

Vesse el az otromba átlaghitet; nem az a művész, aki élethűen kopiroz, vagy „megrendítően” szaval és; orgonál, hárfáz, és a beszéden kívül mindent végigművel. *Beszélnie* kell tudni elsősorban, hogy joga legyen érezni feladatának szépségeit, hogy joga legyen értékelni önmagát. A színész, aki uralja a hangot a mozdulatot: a színpadot — de akit a megjátszandó drámai hatás kényural! Ha tudja összeegyeztetni a saját fölényét a fölötte álló drámai fölénnyel, ha tud öntudatosan parancsolni önmagának, és engedelmessékedni másnak: elérte célját.

A szerepe, a jóízlése és tehetsége megmondja, mi a további teendője. A szók *plastikáját* hangban, a gondolatokét mozdulatokban élesteríteni; pillanatnyi életformának hinni, tudni ezt a *plastikát* és a tökéletesedés felé leegyszerűsíteni ezt a tudást.

Hangban: keresse meg a dráma alaphangját, és ebből *csinálja* meg (affektáló modulációk nélkül) a dráma *crescendó-decrescendó* ívelését. Egy hatalmas *inpozáns* vonalat; a bizonytalanság rezgéseit fölé emelkedetten egy vonalaf.

Mozdulatban: tudja, hogy mi a mértani mozgás. A fölmenő, lemenő a jobbra-balra-lendület. Minden mozdulatot ezekből az alapmozgásokból *képezzen*; ne utánozzon „természetből elleset” laposságokat. Mozgása így ritmikus lesz, elemeire bontott tánc, tökéletes és egyszerű; drámához hangoltságában pedig legjobb előrevívője a drámának.

Az arcára vigyázzon. Ne kenje el magát áldekorációkkal: evvel semmivel se jutt közelebb a szerep jelleméhez, ellenben az elmaszkírozott arc torzultságában könnyen elsiklik a jellem, redukálódnak a mímika lehetőségei.

És a ruhája; ahogy ül, ahogy áll, néz — tudja mindig: ember! nem dédelgetett, vagy dédelgetésre váró báb.

A közönséget birájának, de lekötölezzettjének is tekintse; elsőfoku birája mindig önmaga legyen.

Mindenekfölött szívja fel énjébe ezt a két szót: egyszerűség! egyszerűsíteni!

Akceptálja azt is, hogy a drámai hatáson kívül egy emberre is hallgatnia kell — ha ez az ember művész! Társa a munkában, akit dirigensnek szeretnek nevezni, holott csak munkás:

a rendező.

Fontos valaki. Szem, amely benne él a drámában, és mégis bizonyos távolságból szemlélheti a történet életteljesedését.

Mi minden volt!...

Ember és művész is.

Tudós.

Sociológus, esztéta és archeológus.

Olykor karmester.
Fényképész és pszihológus.
Es egyéniség!... Egyéniség!...
...Mindezt végigélveztük végigszenvedtük —
egymás tetejébe ágaskodó arcképeket — néha hat,
néha egy színházi estén. És mindezek mögött egy em-
ber titokzatos, kegyetlen kékceruzás; a rendező.
Holott...

Az előadás alá rendezett színpad a legegészebb
kíteljesítője a művészeteknek. A jól összehangolt
színpad.

Ugyanannyi művészi lehetőséget nyújt, mint a
vers, a negyventagu zenekar együtt; viszont
az ezekben kínálkozó művésziatlenségek lehetőségét
megszázaszorozva zuditja a rivaldáról, a kulisszák
mögül, a színészek gesztusaiból, torkából a rende-
zőre (és vissza a drámára) a rosszul összehangolt
színpad.

És a rendező a tudományhoz szalad, a naturá-
hoz menekül, az egyéniség maszkjába buvik.

Néha a művészet védőpajzsát is felkapja a ki-
sértések ellen: de míg jobbról kivédi a rohamot, bal-
ról — a natura, a zene, egyéniség és más rejtett uta-
kon — elárasztja a sok-sok »törvény«.

Bizonyára sok gondot okozott már a rendezők-
nek ez az örökösen vájudó harc, és bizonyára legjobb
belátásuk, lelkiösmeretük szerint választották (később
harsonázták) egyedül üdvözítőnek a sok lehetőség kö-
zül ezt vagy azt.

Bizonyára voltak ilyenek.

Mert a legtöbben mosatlan kézzel csak bele-
nyultak a színpadtörténet bőszajú zsákjába, kihúzták a
legközelebb álló beérkezettet; ősiüknek fogadták, ap-
juknak tisztelték: nincs tovább.

Holott...

A klasszicisztikus, naturalisztikus sémák, s a ket-
tőnek indokolatlanul hebehurgya keveredése után
Reinhard adta már-már »klasszikussá« öregbedő pél-
dáját a rendezői egyéniségnek. Az egyéni rendezőnek.

Ő és utána mások, mindent a saját, hol józamatu,
hol elecetesegett innyük szerint érzékeltetnek testtől,
stilizálnak élettől. Reinhardnál fontos a színpad, fon-
tos a színész, a dráma is — de elsősorban fontos
Reinhard. Az impresszionista művész.

Ugy koncentrálja és úgy higitja fel a dolgokat,
ahogy az ő egyéni izlése (művészet-filozófiája) dik-
tálja. Tehát: minden esetben, még a koncentrálnál
is higitja.

Holott...

Művésznak lenni; felszívni magába az életet, s
az asszimilált jelenségeket a valóságot szuggeráló
belső erővel visszaadni.

Rendező művésznak lenni még nehezebb.

Ennek, a már művészté plaszticizálódott ex-
pressziókat kell magáévá tenni úgy hogy ne csak asz-
szociációkat, hanem az élet karakter képét adhassa
vissza a színpad segítségével.

A jól összehangolt színpaddal, mint primér mű-
vészi jelenséggel!

Itt tehát nem lehet tagolni, nem szabad pepe-
cselni, jogát veszítette a »tudás«, s hitelét a beidegzett
»elv«.

A rendező gondos munkával magába szedi a
drámát, hogy annak minden részlete éljen benne a

belé asszimilált hang- és szín-unisonó testvérrésze-
tével.

Az így előkészített drámát *egyetlen* impozáns
gesztussal a közönség elé vágja.

Egyszerre: a drámát, színpadot, színészeket;
hangokat színeket, mozgásokat.

Egy ezer szavú monstrumot egyetlen kiáltásban.
Egy százszínű paletta háborgó csendéletét egy
színpadon.

És számtalan kis kép egymásutánját egy képben.

A jó rendező tehát: legyen művész!

Eljen az időben!

és nem a kulisszák között, s a színpadtörténeti
szentírások sérthetlenségében.

A mult kulturáját izesítőnek, fűszernek használja
csak,

ne táplálkozzék abból.

Elje át a drámát — betegedjék bele, pusztuljon
bele, ha nem erős és dobja ki magából az átélést!

Ne csábuljon meg a nimfatikus melléköngék
képzelt szépségeitől.

Legyen *igaz*, hisztériás becsületességgel;
ne hazudjék ott se, ahol feltartóztathatatlan szük-
ségét érzi a hazugságnak.

Analizáljon mindent a legutolsó atomig;
s az eredményt adja vissza szintetikusán.

Ne hárfának tekintse, magát, akin a szerző sze-
szélyes ujjai táncolnak, de harsonás kürtnek se, mely-
nek csak egyetlen hangja van: a saját hangja.

Szeresse a drámát, szeresse a színpadot, sze-
resse a színészeket, szeresse önmagát;

de egyiket se helyezze fölébe a másiknak. Egyik-
nek se akarjon apja, szerelmese lenni,

legyen mind a négy ő!

És ő: mind a négy!

Ha színek gyötrik: meneküljön; ha hangok ül-
dözik: vattázza fülét; és ne aludjék, ha álmai vannak.

Legyen:

ember és tudós.

Szociológus és esztéta.

Olykor karmester.

Pszihológus és egyéniség.

De mindez csak tudat alatt.

Legyen elsősorban, s a legutolsó mozdulatáig:
tudatos művész.

Ez alapvonalaira faragott váza hitemnek, *akará-*
somnak.

Az élethől hozom ezt a programot, s az életbe
akarom, *akarom* az életbe, átvinni.

Hogy egy művészi akarásnak vannak e hibái,
van e életrejogosultsága, itt, a massa nagyvonalúsá-
gában, egyrészt nem fontos, másrészt nem kérdés.

A hibák kihullanak, vagy megrögződnek: erőpróba.
Az életre jogosultságot az élet igazolja. És az
nem tűr meg hazugságot!

Az élet: nem az emberek! Mert az: igaz és ke-
mény.

Ami hazugságot igazoltnak láttunk, hittünk, arra
csak az emberek szentesítették az igazoltság mázát.

Mácza János

DISZONANCIA

Riadt zsigereiben a hányinger,
pácolt karjaiban kormosodó vére,
sápadt imacsimbókók a szemei,
s a szája nagy-mély labirintba veszejtő,
néz-néz napkeletre . . .

visszabágyad,
néz-néz napnyugatra . . .
visszahullnak a szemei,
visszaszöknek a szávai,
torka tágasodik, s tárnákból,
száz — száz citeráján
száz — száz hegedűjén,
húrverőjén, húrverőjén . . .
felszakad.

Jajt kopácsolnak a dobhártyáin,
felsikongnak klárinétosan a szemébe,
érféjébe felhujognak a túlkök, túlkök,
cintányérhangok bokrosodnak a tomporaiba,
s ájult idegmadzagain
nyinak, cincognak,
felpityeregnek,
szétiramodnak.

S a nagy-nagy orchesterben,
valaki bámész,
figyelő füleit hunyorítja.

KÁNIKULA

Duzzadt fénytömlőkől sugarasan a melegség,
s a szemek bubján részeg párázatok
beleköhlögnek a kanikulás csigatáncba.
A nyakpóznákon ágyas kölönccök,
s a homlokok verejtékgerezdjeit
éjszakás szobák divánaiba
mosakodja a feldörgölt képzelet.

Bicsakló lábakkal a vállak majd összekoppannak,
a hajlatok csak muszájból emelkednek
az orrunkelőtti horizontig.

Jön egy asszony.

S forró, kancsalrakapott szemeiből
megöntöz nyárközépi utálattal.

Egy leány jön.

Sárgára veritékezett selyme alól
felhimbálódzó husával.

Jön egy fa . . .

Még alája verekszem meghibbant lábaimat,
s minden fulladozó pórusommal bezsarolom a hű-
vösségét.

Vizesasszonyok.

Nagy, csupasör bádogtornyok . . .

És sistergő forróvizet zuhogtat a nap . . .

A felpörkölt füveken négykézlábakat gurigál a hőség.

S most látom a Globust:
galacsinná izzadt emberkék kecmeregnek ki az erdőkbé,
s viaszbábus koponyáikat összekocccantják
a lavórok körül, a vizek partján meg a majolikás me-
dencékben;
s fejükre paskolják a vizet.

VILLAMOS

Sikoltva hamzsolta a fordulókat
az izzó vörösben.
Pedig az égen (egy lendülő kar iva)
már szürke felhőcafatok baktattak
a véresbe nyiló kohóba.

Mint a hang harapódzott előre
az emberekkel s rohdadt krumplirakásokkal
barikádózott utcákon,
villodzó kerekével
a sinek síkamlóján
görgetegesen száguldott.

A gyárok gyémántcsuklói szikrázva
suhogtak a reflektorok fehérjében,
s a házak kétsoros szemeikkel
svarmléniába startoltak elébe!

Vad csilingelése félrekondította az ósdi harangokat!

Uhogott!!

A városvégi kazánok ményköves árammal
gyömszölték acélzsigereit,
hogy dühödt harsogással zuhantassa az embereket,
s egymáshegyébe lapátolja a műhelyek izzadt kék
zubbonyosait.

Hej! búgott, mint a gyárok karcsu obeliszkjei,
hogy áldott himnuszára
az életvertség térdrebomoljék
kerekei elé,
vérbe és jajba
homorítsa a felszeme sárgáját,
s a házak riongó nyilói előtt
mégegyszer beleverjen a nyim-nyamok
sirvafakadt életébe!

Ó! Gép! Gép! Gép!
akárha, ölsz, s akármi végre,
te csörömpölöd az én féktelenségem,
belincselő bordaimat, szétrobbantó utamat,
a térben, az időben,
az emberek eszében!

Barta Sándor

Kernstok Károly: Üvegfestmény

ARMY
SERIES
16-11

Pablo Picasso: Festmény

AMERICAN
STATIONERY
CO.

70

KÉSZÜLŐ KÖNYV ELÉ

A könyvet az orosz forradalom apropójából képzelem. Tendenciózusnak akarom: magunkra vonatkoztatásokkal. Meg akarom magyarázni hogy először, az irodalom szülte meg a forradalmat Puskinától kezdve és az orosz írók társadalmi egygyállásától kezdve, és Gogoltól és Bjelinskitől kezdve és másodsor ettől a levegőbenlógó forradalmi atmoszférából és fülledt valamerre akarásból szakadt ki az irodalom is.

Azaz. Az orosz irodalom társadalmi és nemzeti muszáj volt: és ezt is tendenciózuson akarom aláhuzni és mindig mondani: tömegből kellett, és szervesen egybetartozott a politikával.

Pedig az orosz forradalom egyáltalán nem Marx proletárforradalma, aminek némelyek mutatnák. És még most se, leninek hangosodásával nincs efféle szinezete. Az egész forradalom nagyonis belügy volt, nemzeti kérdés elintézése és nagyon a saját hatáskörben. Proletárok, világproletárok, internacionális szociáldemokrácia mindig nemzetileg határolódott el az oroszoktól. Az ő külföldre zárandoklásaik mindig a saját érdeküket célzóak voltak. És ez érthető is. Németország megszülhette a Liebknechtjeit a hatalmas kulturális és szociális nivójával, és Franciaországban a nacionalizmusra inklinálóban is lehettek az egész proletáriátus apostolai. De Oroszországnak magával volt dolga és természetes, hogy magára és csakis magára magyarázott és akart minden radikális jót.

Marx egész világ proletárjainak forradalmából a kapitalista társadalmi összetevődés ellen ime nemzeti forradalom lett és mert nagyon is kifejezett volt a cárizmus ellen irányulása, majdnem azt mondanám: közjogi forradalom.

De. A cárizmus szimbólum volt, és a feudális, agrár — csak nem is nagytőke az iparban — érdekek fojtogató nyakonülését jelentette aztán a lehetetlen abszolútizmus, amely mégis csak összenemillő volt, Anglia legdemokratább monarchiájával és Franciaország már lefelezüllő, de republiájával, és Németország hatalmas proletárszervezettségével — ez az egyének, sőt egyes alulrólfelekvő osztályok gazdasági érvényesülését is tönkrenehéztette.

A zsidók helyzete is kötötte a szociális jólétnek indulást. A finnek és a többi: pánszlávizmus ellenes nemzetiségek, nagy orosz improduktivitásba kényszerítése és általában a termelő munka elnemismerése, a kontemplatív tunyaság, a szláv halvérűség, a nyugodt és tizenkilencedik századi filozóf bémészság alól való kiakarás volt a forradalom és akcióba kívánczóság és kényszerülés is a kulturális versenyben.

Olyan céllal indult, hogy elértesse Oroszországgal a nyugatibb nivót és ime: ugrás lett. A szocializmus doctrináján épül ez a fiatal állam-komplexum. Előre kidolgozott, sémákra igazodások tudományos bevett-ségek formálják az oszlopait — a nyugatot megjárta, és svájci egyetemeket végigvergődő diákok, tipikus orosz-forradalmárok és nők, akiknek a rövidhajúsága már operetti — ezek is csinálják.

Az egész forradalom borzasztóan előre látott és régenvárt volt.

Egész Európa várta, amióta Turgenyev lett divat és az egész, dekadenciával és Verlainnel beöltött Európának jólesett: gurmandi kéjelgésül: az agresszív

Tolsztoj és Turgenyev, a contemplatív szláv, a szalon anarkizmusával. Az irodalmi szalónok szexualitás-ban föloldódó emberei újfajta romantikául használták és témának csámcsogták az „északiakat” és mind együtt: az oroszokat is meg az europér dánt: Jacob-sent is, aki abstraktumokig higitja az embereit.

És még most is, ilyen a képzet az „északiakról”. A dekadencián fölött közönség egyforma szentimentálmussal gondol Jacobsenre, Bangra (kicsit Ibsenre) és Tolsztojra, a kenyérfilozófusra, a pánszláv oroszra, aki a fizikai munkát akarta és minden kapitalista munkamegosztás és minden improduktív heresség, bémész akkori életdivat ellen volt. És Llyne Nielset, a szöke dán ábrándost, az irodalmi embert, a stilizálót és agyonstilizálót a monstrum Bazarov mellé dugták, aki nem Goethén nőtt föl, hanem természettudományokon és aki mint ilyen megintcsak típus: azaz életbőlvetség, de tendenciával.

Pedig ez az „északi” képzet csak Skandináviára áll. De ki kell kapcsolni belőle az ágaskodó orosz komplexumot, a tömegben éléseivel, a szociális alsóbbrendűségével, a Nyugat felé készüléseivel és az embereinek a produktív munkára vágyásával. Ebben a beszédett értelemben tehát Oroszország nem „észak” és nagyonis összevissza, hogy az lehessen. Oroszország Észak, persze, de monstrum és massa! Skandinávia már tulkent mindenféle szociális jóléttel: telefonnal, táviróval, irásolvasással, de Oroszországban még állat a paraszt. És éppennyig igazodik az irodalom is. A dán élet a gazdag egyhelybenállásával Jacobsent hozta, aki persze hogy ráér vagyonos és előkelő és mindenekelőtt tudóbajos sablonú embert szét-turkálni, de Oroszországban még nem lehetett és lehet szétválasztani irodalmat és politikát és minden irodalom keserű és tendenciózus akarás valamilyen társadalmi jó után és keserű és fölhorokanó, agresszív nekimenés valamilyen társadalmi csámpásságnak.

És ez az éppen, amiért kiválasztott monumentális az orosz irodalom! És ezt akarom éppen: a politikai életből irodalomká épült orosz irodalmat mint szociális kényszert tárgyalni.

Mert máshol egyéni szecesszió kezd lenni az irodalom. De nemcsak most a végső dekadens, improduktív rángásokban — hanem máskor is sokszor „megelőzés” volt az irodalmi produkció. Egy ön-magában elhatárolt egyember — valami fülledt magabemélyedéssel megelőzte az összes többieket maga körül. Felelősség nélkül való termelés volt az írás, és az írók maga-magukat képviselték csak. Nem volt közügy írni és az se volt közügy, amit irtak. (Krisztus meghalt, mert komolyanvették az egyéni megnyilatkozásokat, de milyen elképzelhetetlen ma hogy Ostwald például keresztrefeszüljön a filozófiájáért.) Valami érthetetlen közhit exkluzív foglalkozássá betegítette az írást, sőt az olvasást is: hisz Goethe maga Pöbelre és olyanokra határolja szét az embereket, akiknek ő már írhat. (Széled és tudatalatti reakciók voltak persze. A romantikára hangolt Zolának mpozans energiájú fordulása sötétebb vonalak (jobb, ihatások!) felé, Hauptmann egészséges Fuhrmannja akiben csak kár, hogy egyetlenegy valaki és így nem lehet tendenciózus az erős és tragikumig lendülő sorsa, a tendenciózus Weber, — hamarjában. És Leconte de Lisle, aki a hajszás, türelmetlen, párisivérét görög pergamentekbe hűti, meg Stefan Georg, ak

merített papirosu, huszonöt márkás arisztokratsággal ir. És az összes gögös zsenik, akiket mind Nietzsche vakított meg a szépirodalomba csuszó filozófiájával: komoly, sőt „piszkos“ élettálat és uccai tendencia nélkül.

És mindezekkel az európai „finomultságokkal“ szemben az oroszok másodlagos és kikényszerült irodalma! A masszából következő, szobros, társadalmi és nem emberproblémás irodalmak, aminek a megcsinálóját a korszellem volt és az egyének háttérbeszorulnak. Képzelné is nevétség: Tolsztoj masszív korrajza: Háború és béke, és Jacobsen limonádés, higgenreje!

És éppen a ma meginduló európai demokratizálódások: és a győzedelmeskedő szocializmus, a tömegek fokozódó fontossága, és döntősége mutatnak az orosz irodalom felé.

Mert igaz ugyan, hogy nagyonis nacionális és lokális tendenciája az orosz irodalom, de százötven millió ember mégis nagy massa és lehet esetleg belőlük magyarázni a nagy proletárság tipikusságát. És miért ne? Az orosz irodalom, mindenesetre az orosz élet szintézise, az orosz élet pedig nem is nagyon eltorzult tükre a nagy életnek: kicsit keserűbbé tágítva legfőképpen. (Éjjeli menedékhely!)

Az oroszok röghözkötött nagyszerűségű irodalma monumentális és szociális irodalom: két veszőparipám. A konzekvens és politikus orosz idők: Gorkij késő megtérésétől Tolsztojig visszafelé. És az irodalmukban is: a masszivitás, csak a tartalom, — mindenféle finomkodás, formáratörekvés, és formabahigitás nélkül.

És éppen ma, amikor a politika kezd nem közjogi játék lenni, és nagyonis hozzátartozik az egyének intellektuális életéhez: szükséges az efféle „szép“ irodalom. A hajszás huszadik század, amelyet inkább a cinizmusig okosított Krisztus tanai visznek, mint Darwin elmélete: el kell hozza az új szépirodalmat, amiben már elsikkasztódik a szép, és naggyá és komollyá durvul! Lehet, hogy nem fogják megcsinálni a mai végzetesen exkluzív beszédettségekkel, de hogy megjön és már épül is: a detektivregényekben Babits szerint, vagy másfajta írásokban, választójogos röpiratokban és rosszhelyesírású plakátokban, és akárhol — az biztos. És ennek a szép nélküli irodalomnak: a röpirat irodalomnak a lelegeje az oroszok.

Hiszen van ma is szociális mázzal bekenet irodalom, de ezt a helyesalapú irodalmat elkomolytalantják a „szép“ mindenféle becsöppenései. Hol egy szép, dekoratív hatású táj zökkenti hupára az írókat a komolyrahangozottságából, máskor meg jóhatásúnak ígérkező szöfűzések részegítik közönségessé. Az oroszokban, gondolom Dosztojevszkyben leginkább — kezdődnek ezek a röpiratjellegűek.

A metafizikába butult filozófia fölvaltója meg talán Tolsztoj, aki az első irodalmi — és őszinte — akarója a produktív, csakis fizikai munkának és akinél az egész filozófia kenyér-kérdésben kulminál.

Gogol humora se olyan hideg és érdektelen mint a Maupassanté, és a Holt lelkek nem genre, sokkal inkább korrajz.

Turgenyev meg a tipikus szláv, aki már nyugatnak néz.

És különösen a mai Gorkij, aki borzasztóságok állomáson és dekadens hatásokon át érkezett meg

szociálista lapszerkesztőnek és Verlaine hatásán át politikai ágitátornak.

Ezek az irodalmi tendenciákon kívül, a kritikai újat is akarom! A mai kritikánk annyira satnya és a saját lábán meg nem álló, hogy szinte jellemző! A megkritizált íráson függ a kritika, önálló tendencia nélkül való, szempontok, valahová érkező akarás célok nélkül!

Nem akarok: „arcképeket és tollrajzokat“. Ha az irodalom egybeakart, füllesztett színű, és nem igaz levegőjű, de fénykép legyen, akkor a kritika is legyen fénykép: harcok: tendenciózus analízissel.

Azaz: a kritika ne függjön életre halálra a megkritizált műtől: önállósuljon, táguljon műfajjára! A mai kritikai lehetőség persze bele van szűkítve és ollózva a hirlap hasábjába. Ennyi meg ennyi sor: amire aztán készen áll a séma, amivel papirkosárba intéződik el mindenki és akkor leginkább ha dicsérik.

A téma: érdekes, az író — és ez a legfontosabb: az író fiatal, törekvő, vagy pláne illusztris, vagy sokatigéző, meg a stílus, ami jóalkalom hogy fehérré lehessen silányítani minden írást. „Kiforrott formaművészt“ vagy „elvet minden formát“ amivel az egész dolog és égiszakarás esztétikai sablonok szerint letárgyal: és szegény égiszakaró vért erőlködhet, mégis formai forradalom marad.

Azt köll megérteni, hogy a stílus dekoráció, és mint ilyen ha nem is szükségtelen, de mellékes mindenesetre. A kritikusként pedig, akinek tudvalevőleg a komplexumba való beleillést és tartozást kellene életre birni — nem lehet a feladata meddő dekoratív bolhászkodásokat játszani.

Másodszor a nevek aláhuzása az irodalomban szintén fölösleges. Az igazán-kritika ne legyen tollrajzos arckép, hanem társadalom ize, és valamire mutató legyen. Ne csak értékelő, hozzá mérő is! Azt lássa és húzza alá ami életjes jelenség az irodalomban, ami az életből következik és ami az életnek szól és nem pár sapadt szalónembernek.

És ha már ez nem is lehetséges technikailag: hiszen a sajtó és a könyvpiac produkciója mégse nagyon történelmi és jelenség és ha szükséges is a hirlapi cikkezés, de a kritika keressen és próbáljon kapcsolatot találni legalább az aznappal, ha már a mű nem messzebbreigényű.

És ne szorítkozzék a tárgyahoz. Hiszen tovább lehet önállósulni az alapnál és a kritikának azért mert kritika még lehet magában álló célra igyekvése és lehet: célja! Lehet: tendenciája! Lehet: műfaj!

Lehet és szabad, és majdnem: kell annyira önállóan lennie, hogy a művel, amit kritizál saját magát bizonyíthassa és elvből: — csak olyat kritizáljon, amivel bizonyíthatja önmagát.

A kritika emelje magamagát és a magasnakindulása ne sinmellelti hátulkullogás legyen. És merjen, legyen agresszív, és piszkos, minden ál-nagyszemponthuság nélkül. És merjen: mindennel saját magát bizonyítani:

A hirlapi és szükséges napi kritika: legyen harapós nem megbocsátó, mindent meglátó, akadémikusodó — szóval a könnyűfajsúlyosságában is végezzen tisztító és produktív munkát.

A másik: az igazán kritika pedig lehetőleg személytelen legyen. Koncentráljon valamire. Akarjon valamit. Életes megszólalás legyen.

Legyen produktív munka. És teremtsen a koncentrációjával.

Teremtő kritika. Sajnos Wilde már nagyonis csevegéssé kompromittálta. A koncentrációs képzetét pedig Kerr sápasztotta impresszionizmássá (Pedig Kerr akart koncentrálni. „Zusammendrängung ist die Form der Zukunft“ és „Ich habe nicht den Wunsch der ordnende Knecht eines Schwarms zu werden.“ De nála a kritikai gondolat természetes masszivitása, könnyűfajsúlyává, komolytalanná: *érzéssé* zilálódik.) És különben is nem úgy kell koncentrálni: hogy az ember ide-oda gondol és az impresszióit egymásmellé enyvezi. Inkább a tapadó csak-egyről beszélésből, és csak ugyanarról írásból kell papírra érzékeltetni a kozmoszt.

Új kritikát, ami kihéjja az irodalomból az élettételeket! És különösen csábít a kritika mint műfaj. Hiszen a szépirodalmat meddő dekoratív muszájok pányvazzák le, de a kritikát nem: és a kritikában össze lehetne fogni a már szavakká züllyött életet: az irodalmat, és a bőrünkre menő darwini kapálódzást: a politikát, ami folyton Krisztus felé hajlik. És ez az egyetlen mód: a politikába olvasztása az irodalomnak amivel meg lehet menteni az életnek a mai angolkórossá satnyult, exkluzív irodalmat, aminek a hereségét és improduktivitását Tolsztoj látja meg legelőször.

És ebben az előszós magambátorításban tisztán látom az utat, amit az oroszok vágtak és amin utánuk kell indulni: hátravilágítanak.

Révai József

Máttis Teutsch János: Eredeti linoleummetszet

MŰVÉSZET

IRODALOM

György Oszkár: *Ch. Baudelaire versei (Teván 1917.)* Peterdi Andor: *E. Verhaeren versei (Teván 1917.)*

A versfordítás nem okvetlenül hézagpótló cselekedet. Motivuma, az izgatóidegenségű élettartalom, egyéb felületeken is átszivárog a népfajtak fejlődő gondolkozásába: főként az eredeti művek emésztonedveiben földolgozva. Minden bábeli nyelvvél meg nem bírkóztatunk és mégis mindennépből felgyarapodunk. A versfordítás e képen a nemzetboldogító tet-szelgés mellett is elsősorban szubjektív kényszer, ambíció, mely általános érdekűvé akkor burjánzik, amikor minden ambíció, minden alkotókényszer, minden művészeti nekigyürkőzés: ha hatalmával, elmélőzhellenségével tanúságot tesz a szubjektumnak *egyetemese erőkből* hurkolódott gazdagságáról.

A versfordítás létjogosultságának sarkfeltétele következképpen ez: a versfordítás legyen vers! Ami nem jelent föltétlenül jambusnarkotikumot rimölekezést, mert láttak már prózát, ami versibb a legbeugratóbb szonett-tornánál. Vers legyen! fölépített orkeszter: minél több erőnek uralmas karba-zendülése! Ha az ilyen megnyilatkozással nem összeférhetetlen az eredeti tendenciákról való tökéletes megtelekezés, úgy versváltának megengedünk a legvakmerőbb hamisításokért is.

Mégis a fordítási impulzus szervi tulajdonságának hisszük, hogy igenis magával rántja az átírásba — mert nem egyéb bujtatta fel akcióra a képzeletét — az idegen költő életnyilvánulásainak bizonyos töredékeit és egyuttal valamit az ilyen poézist magából kitermelő népfajta természetéből is. Nem üres szólam a konzsenialitás: fordítani csak az tud, aki nyelványaival elszármazott kulturákba kapcsolódik. Nem fejtegetni, interpretálni, hanem transponálni kell. Transponálni fából agyagba — vagy mégnagyobb materiális közelíthetlenségek is vannak a nyelvek között. Nem újjon-kiókumulált vers-lábakat és éppenoda-bőkö rimeket — lehet ezeket is! — kell feltétlenül átmen-teni. Láttunk olyat, hogy a fordítónak (hiszen mester, hiszen specialista!) diadalittas bravurral sikerült egy drámán végig 6 magyar jambusba belegyalulni a 6 angol jambust a periódusok együtt-ütésével, a teljes apparatussal egyetemben: csak épen az maradt ki, ami a torzonborz brit romantikájában *izomeró, robustusság*. Ebben a fordításban, mely evvel a fogyatékoságával majdnem, hogy hátrányba kerül egy tenyerestálpas, de bugrisságában magán segíteni tudó előddel szemben nyilvánvalóan a konzsenialitás oldaláról van valami híjasság.

Ez a jelszó: mentsük át a dinamikát. Az orkesztert, amelyben egy le-funkcionáló élet megállandósul és utunkba áll, mint valami természeti tárgy. Az orkesztert mentsük, egy másik orkesz-terbe, melynek hangszerei exotikusan másszavauak. Ez lehetséges! az öseredet-nél, az univerzumi közösségnél fogva. (Busoni véleménye, hogy csak mesterkelt az a hangulat-fokozat, amit különböző — valójában ugyanazt mondó — hang-rendszereknek tulajdonítanak.)

Harmadik és nem utolsó követel-

mény, hogy minden szolgálati készség, minden kultúraátöltés mellett a fordítás-ban is teljes felelősséggel vállalja a költő kifejezőmódjának hatalmi programját. Feladata tudatában semmiesetre sem a programmal kötekedő hanem inkább vele dacszóvetségre lépő fordításra fog szem-et vetni.

György Oszkár 12 fiatal évének eltö-kélttségével fordította Baudelaire verseit. A francia romantikus (így kell neveznem) kemény művész volt, aki szinte irritáló tisztaságu dikcióba kényszerítette a ma-gának-mindenkinek nyűgös, össze-vissza-zajló neuroziszproblémáját. A cifrázatlan-ságában döbbenő kifejezések, különösen a rimes sorvegek magátólértetődő egymást követésében, mintái maradnak a vers-komponálás egy korszakának. György Oszkár nagy intelligenciával és dus adat-ismerettel dolgozta bele magát a sziklányi munkába. Szinte kiverejtékzik, amint asóvár értelem beleeszi magát az igéretföld-ide-genségű gondolatcomplexumba. Mély re-verenciával adja meg a ritmusnak a rit-musét, a színnek a színét és iparkodik párhuzamban maradni a kifejezések inten-cióival. Minden igyekezetének sorompóba állításával is fordításai csak interpretálá-sok: filológusi másszóval-elmondásai an-nak, amit Baudelaire versei végérvénye-sen megállapítottak. Megvan az intelligen-cia része, mely a tárgynak analitikai meg-értésére hivatott, de hiányzik az intuitív elem, amelyik egy francia vers vizsgál-tására egy György Oszkár-magyar-sá-gut segít konstruálni. A nagy rimbe-rit-musba illetgetésben elsikkadt a dikció egyensulya, az épkezlábuság. Hiba-boga-rászásnak nincs értelme, csak egy tanu-ságos részletet szándékozunk idézni. A Balkon című versben olvassuk (hogy ezt a hozzá-kiáltozót Kosztolányi le nem fordította!):

Ces serments, ces parfums, ces bai-sers infinis,
Renaltront-ils d'un gouffre interdit a nos sondes,

Összinté vallomással: annak az értelem-nem, amelyhez érzés, emlék és min-den gondolattartalom hozzászögődik, szó-val az étellel-értésemek ez a két Bau-delaire-i sor mindig idegen marad, épen a konzsenialitási elem hiánya, a termé-szeti elütés miatt. Bizonyos művelődési felületekkel módomban van hozzá köze-ledni és akkor tudomásul veszem, hogy ilyesféle szólat meg bennük, hogy: vaj-jon eskük, illatok, végtelen csökök (az érzéki élet nagyszerűségei föltámadás nélkül vesznek el az elmultság semmijébe?) Mindamellert világlőfogásom ettől a sko-lasztikus emésztődéstől annyira távol esik, hogy sohasem fogadhatná a magyarra-fordítás beleléleségé magába. Hogy meny-nyiben érez György Oszkár közösséget ezzel az ideával azt nem tudom, annyi bizonyos, hogy fordítása

Az eskük, illatok, a véghetetlen csö-
kok —
Éltre kelhet-é embertől szüzi mély,
teljesen értelmetlen bármilyen filozófiai
rendszerben is.

A könyvet Teván adta ki a szép Baudelaire-kiadások méltóságos forma-tumában. Ugyancsak Tevánál jelent meg a Verhaeren könyv. *Peterdi Andor* amúgy peterdiesen, a magyar alföld vi-szonyaihoz alkalmazva, vadregényesi-tette át számunkra a verseket, amelyek úgy kifogástalan tisztasággal hatnak, csak épen a makegészségig érzéki, máshol

megint tajtékozó száju Verhaeren alakult át bennük egy gyengeszivű Petőfi Sán-dorra. Megmaradtak a szemlélődés han-gulatai (szintén az itteni kulturális sikra vetítve), de kegyelem nélkül kimaradt az *aktualis* a versekből, amit *nagyipari elem-nek* nevezhetnénk. Például ezt a sort

Une électrique ardeur brule dans
vagyis l'atmosphère
villamos izzás perzsel a levegőben
fordítónk így népszerűsíti

S a levegő úgy ég, mint az olaj.
A felső fordítás sajátom. Egyáltalán ha összevetem a Tömeg című vers két fordít-ását, Peterdiét és a magamét, megtrökö-nyődéssel tolul fel a kérdés, hogy igazá-ba melyikünk vak és süket Verhaeren gesz-tikulálása és szava iránt, amikor ami ne-kem fivöltés és döngetés, Peterdinek csi-lingelés és ketjegés.

Ó, érzed-e a szépséget, erőt

A szívemet.

S az órát, mely mint a harang csi-

lingel

És ver a Mindenség szive felett

(Peterdi Andor)

Ó, érzed szívem, mily mély és teli

ez az óra,

mely forrva

ívöltve a világ szívét döngeti?

(György Máttyás)

Franciául

Oh! dis, sens-tu qu' elle est belle et
profonde,

Mon coeur,

Cette heure

Qui crie et frappe au coeur du mon-de ?

csilingel

döngel körülbelül a dinamika lefokozá-sának arányszáma.

Orkeszter helyett cigánybanda. De annak gyakran elfogadható.

A *Le Plus Grand Monde* című svájci folyóirat júniusi száma: a mindennépek sajtójának felsorakoztatott szemléje és a megelőző kritikai rovat élén vezénylő vers-csoporttal vonul elénk. A két fordítás a magyar verstermelés körül serénykedik. Egyikük: Babits Mihálynak — egy utol-sókat rugkapáló kormányrendszer tiltó-mozdulatával kifütyített — Voltaire-ki-fakadása. Utána Keleti Arturnak kissé szá-razon átültetett lamentációját olvassuk. Ilyen alulról szabadult hangok mellett magának a háboru vasköpenyegének kong-gását hallatják az eredeti francia versek, melyek nem annyira művészi fejlettségük-kei, — mert hiszen valósággal antiariz-zitikusak — mint művészetpolitikai fordula-tot jelentő tünetekkel figyelemkeltők. Mu-tatóba közlünk egyet P. J. Jouve versei-ből, hogy tanuskodjék arról, mennyire kifeléfordult, a dekadansz óta fokozatosan önmagabafelszűgült francia gondolatvilág. Ez a prózásan csuszó, morzsolódó, telí-száju hangosság, együggü allegoriáival bizonyára a lábbadozó szervezet első ki-tapogatódzását jelenti a homályos szim-bolumokkal, hisztériával, világi-tartózkodással, „stilussal” leplezhető vélemény-meddségből.

Az új revü-szám programja a tovább-csavart idő egy újabb szükségletét: a közelet tendenciáit ritmusnak indító költé-szetet hozza a várhatóság előterébe. Az effajta költő előmunkás, karmester, nép-tribun, pap, mágus. Ceremóniákkal, gya-korlatokkal átéltefti és ezzel csaknem a

realitásig sürti a vágyképet, vagy misztériumos játékokkal emlékezteti meg az indulatokat.

A HALÁL

(P. J. JOUVE.)

Ihol az agoniás munkám.

Aknatölcsérében ez az ember,
Élve temetett,
Alig lélekzik,
Kezével vájja a földet,
Füfel — az ágyuzás
Mindig messzi földitta.
Izzad, csakányával vagdos,
Társait szólítja: a biztosságért,
Hogy mindnyájan élnek meg.

Fura nedvesség érzik,
Mint valami föld szivárgás.
Egyik mondja: ránk jött a víz.
— Annál jobb, hamarabb vége lesz!
De az ázó ember munkája közt
Belelördeti arcát ebbe a vízbe,
A szája egy-maszat:
Vér, vér az.

A reményben új erő kapja el:
Ha ez vér, a talaj sincs messze,
Kitépi a bőrt, meg a körmet,
Lámpák halódó fényében
Omlik a föld, szétveri a tagokat,
A vérből patak mind sebesebb,
Mindjobban gyantázzik a föld,
Akkor a köröm valami lágy anyagot cibál
Lágy és ázott. elő

Ez a lágy matéria: embermatéria.
Az akna feneke ez — hál Isten! —
A csapatrészt, amit ép az imént robban-
tottak föl

Ők. —
Keresztül kell jutni mind a testvéreken,
Mind az alvókon,
A kiket én, a Halál, dolgozok meg.

Iparkodnak hűnyott szemmel.
Tört tagokat, kitépott húsokat,
Gyúlt arcokat
Tisztogatnak el az útból,
Enyves habaréka sárnak és vérnek:
Elő halottak,
Egy órája úsznak,
Döglenek, esznek, lélekeznek.

Mikorra kijutnak mind a hármán
A szabad éjszakába:
Három háborodott ember,
Én, egyedül a villámlo rakéták alatt,
Én nevetek.
Gyerünk ezzel az elgyötörtekkel,
Viszem, mind a hármat.

György Mátyás

A „MA“ KÖRÉBŐL

Multhavi számunkban jeleztük barátainknak és olvasóinknak, hogy a „Ma“
Színészképző szabadlakolát

szándékosan nyitni, Mácza János vezetésével. Most örömmel jelenthetjük, hogy ez a szándék valóra vált. Az iskolát, melynek programját multhavi számunkból és a mai szám „Új dráma új színpad“ c. cikkéből megismerhetik olvasóink, úgy álli-

tottuk be a megszervezésben, hogy az előkészítője legyen egy megszervezendő kamaratársaságnak. Előkészítője, alapja és kiindulási pontja. Már magában ez is garancia arra, hogy a tanítási mód oda fog törekedni, hogy mindenképp a legjobb, legtisztább művészt produkálhassa. — Akik a tanterv, tandíj stb. iránt érdeklődnek, vagy beiratkozni óhajtanak, azokat naponta d. e. 11-től 1-ig szívesen látjuk a „Ma“ helyiségeiben (Visszegrádi u. 15.)

Az év elején bejelentett programunk kiteljesítésének második pontja

a MA első képkiallítása
amely, ugyancsak a Ma helyiségeiben, október 14-én nyílik meg. Az állandó kiállításnak tervezet sorozatot Mátis Teutsch János kollektívájával vezetjük be. Egy nálunk egészen szokatlan és különleges termet mutatunk be látogatóinknak; Mátis T. János olajfestményeivel egy és két dimenziós aquarelleivel és egy sorozat fa és linoleummetszettel. Minden tekintetben meglepő ez a bemutatkozás és méltó kezdete annak a nagyszabású kiállításornak, mely a fiatal festőgeneráció legjellemzőbb és szigorúan válogatott legerősebb munkáinak óhaját keretét és állandó otthonát nyújtani. Akik figyelemmel kísérték a Ma képzőművészeti törekvéseit, cikkeiket és műmellékleteit, bizonyára örömmel veszik tudomásul, hogy a harc nem marad papírharc, hanem egy nálunk egyedül álló gesztussal, kilöködik az életbe, a Teljességbe.

A kiállítás után, mint ígéretek harmadik pontját, november hónapban a jelzendő helyen, időben és programmal megtartjuk az

első matinénkat.

Az előkészület végző munkálók nagyszabású irodalmi és zenei matinét terveznek, melynek részletezését a legközelebbi számunkban és plakátokon hozzuk. Innen, a nagy matinéből kapcsolódunk át a szűkebb körű matiné sorozatba, mely egy-egy havonként tartandó est keretében fogja főtartamát a lap és közönsége között az intímabb viszonyt. A matinék mellett irodalmi, zenei és festészeti szemindriumot

szervezünk, ahol, ép úgy mint a matinékon, nem csak a mi körünkbe tartozó, hanem a hozzánk közelálló reprezentáns művészeinket is szándékunk belevonni törekvéseinkbe és munkánkba. Törekvésünk célja pedig: a tiszta művészetet jelentő irodalmat, zenét, festészet oly közel hozni az erre vágyó közönséghez, hogy azt ne, mint mulatságot, szórakozást, vagy valami pillanatnyi érdeklődésre érdemes különlegességet szemlélje és fogadja, hanem magának tudja, jobbik énjének szeresse, vele és benne éljen, ahogy vele és benne élt a művészet.

Ehhez az önzetlen és kemény munkát kívánó törekvésünkhöz talán fölösleges is külön kérni barátaink bizalmát, jóakarátát és támogatását: hisszük, hogy ők is ép úgy szeretik a művészetek tisztaságát, és ép úgy keresik a tökéletesedés, jobbulás felé vezető utat, mint mi!

A művészi törekvéseinkkel legszorosabb összefüggésben álló könyvkiadó vállalatunk is több újdonság megjelentetését tervezi az őszre.

A MA folyóirat kiadásában

már november hónapban két könyv jelenik meg. Az egyik művészi album lesz, Mátis Teutsch János eddig ismeretlen metszeteiből. Ez az album csak száz számozott példányban jelenik meg, és ára 20 korona. Azonkívül finom merített papíron, díszes kötésben, színes melléklettel a festőművész saját kézinyomásával színezésével és aláírásával öt darab amatőr példányt is készítünk az albumból, melynek ára 100 korona.

A másik könyv Komját Aladár verseskötete lesz, 2 koronás árban. Ebből 30 darab számozott amatőr példányt készíül, finom papíron, szép kötésben és a költő aláírásával. Az amatőr példányok ára 6 K.

Ezen kiadványainkra előjegyzéseket (különösen tekintettel az album kis példány számára) már most elfogadunk.

Ugyancsak itt jelentjük, hogy az ígért műlapokat pártolótagjainknak

november hónapban küldjük szét.

Terveink és kezdeményezéseink kialakulásáról itt is, más helyütt is, esetről esetre értesíteni fogjuk barátainkat, előfizetőinket és az érdeklődő közönséget. A sok bizalommal, akarattal és munkával megnyíló szezonhoz jó akaróink jó indulatát és érdeklődését kérjük.

A „MA“ szervező bizottsága

Szerkesztőségünkhöz beküldött könyvek:

Modern Könyvtár:

Conan Doyle: A Méregöv (regény)
Esty Jánosné ford. Szederkényi Anna: Laterna Magika (fantasztikus jelenetek.) Villányi Andor: Lengenda (kis prózák). Anatole France: Kékszákál Hét Felesége (novella) Csetényi Erzs ford.

Galántai:

Nagy Lajos: Egy Berliini Leány (novellák)

Egyes könyvekre még visszatérünk.

Korektura. Állandó nyomdamizériák miatt lapunk 10-ik számában is ki kell igazítanunk néhány értelemzavaró hibát. A hegyvidék című vers 10-ik sorában *különc* helyett *kölcnc*, a Rónás című vers 8-ik sorában *av!* helyett *dó!* 10-ik sorában *büffenetekkel* helyett *böffenetekkel*, a Levél Szabó Dezsőnek cikk II. hasábjának alulról olvasott 14—15 sorában *népíróndi* helyett *szépiróndi*, a Képzőművészet cikk II. hasábjának alulról számtott 13-ik sorában „*Néplélek*“ helyett „*Szép-lélek*“ olvasandó.

Felelős szerkesztő: KASSÁK LAJOS

Főmunkatársak:

György Mátyás, Komját Aladár, Uitz Béla

Kiadja:

a MA folyóirat és könyvkiadó T.

P R O P A G A N D A

A „MA” törekvése: a nemzetközi életbe bekapcsolódva, korunk eszéhez és érzéseihöz szóló új művészetek kultiválása és propagálása.

A „MA” közleményei a legmagasabb szempontból válogatódnak össze.

A „MA” minden száma közöl verseket, novellákat, kritikákat több oldalnyi reprodukciót és kottákat a legkiválóbb hazai és külföldi művészekről.

A „MA” tulajdonosai írók és képzőművészek s így a punk támogatói nem egy üzleti haszonra alakult vállalat tőkéjét gyarapítják, hanem közvetlenül segítik művészi programjuk érvényesítéséhez azokat, akiktől művészi értékeket kapnak.

Felhívjuk az irodalom és művészet barátait előfizetésre és a támogatás olyan módjára, mely nálunk ugyan szokatlan, de a külföldi kulturaközpontok művészi életében régóta ismert.

A pártolás eme formájához vannak egy évi időtartamra vonatkozó pártoló tagsági jegyek és vannak állandó érvényűek. Egy évre vonatkozó jegy ára 20 korona, állandó érvényű, jegy ára 200 korona.

A pártoló tagsági jegyek birtokosai a tagsági jegy érvényességi időtartama alatt

külön előfizetési díj nélkül kapják folyóiratunkat, egyéb irodalmi kiadványainkért fél árat fizetnek, évenként egy művészi értékű műlapot kapnak ajándékkul, matinéinkra két darab féláru jegy áll rendelkezésükre és egyéb művészi vállalkozásainkban is hasonló kedvezményekben fognak részesedni.

Akik csak az előfizetési díjat küldik be, (egy évre 10 korona, félévre 5 korona) a felsorolt kedvezményekre igényt nem tarthatnak.

A „MA” kiadóbizottsága

A megjelenés dátuma 1917. szeptember 15. A lap minden cikkéért a szerző felel.

Most jelent meg!

VALAKI JÁTSZIK VELÜK . . .

GARDA JÓZSEF:

című 3 felvonásos drámája. . . . . Ára K 2.— . . . . . Megrendelhető a „MA” könyvkiadóhivatala útján.

Megjelent!

Ára **3.50** fill.

A „MA” kiadásában megjelent

Új költők könyve

címen a „MA” lírai antológiája

Számozott, kemény kötésű, eredeti linoleum-metszettel díszített és a szerzők aláírásával ellátott amatőr-kiadásban — K 10.—

Kapható minden könyvkereskedésben és a „MA” kiadóhivatalában.

Singer Henrik
Világnézet

című füzet

ÁRA 1 KORONA.

*Kapható minden
könyvkereskedésben*

ÚJONNAN BELEPŐ ELŐFIZETŐINK

ingyen kapják a MA

június havi

Zeneszámát

mely

BARTÓK BÉLA

3 oldalnyi kottáját

(dalkompozíció ADY-versre.

— — közli. — —

Modern Szinpad

Koronaherczeg-utca 6.

A SZEZONNYITÓ MŰSOR:

Harsányi Zsolt, Gábor Andor, Szenes

Béla tréfái. **Harsányi Zs.** kis tragédiája:

„A kisasszony.” **Gábor A.** és **Szir-**

mai A. operettje: a „Nyári kaland”

és a „Schubert” című zenei kép, a

- színház legjobb erőinek felléptével. -

Előadások kezdete: 1/2 9-kor.

DIANA

**SÓS-
BORSZESZ.**